

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, mart.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukurimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikrarov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirathbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI IQTISODIYOTDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINING IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA'SIR ETUVCHI TIZIMLASHTIRILGAN TAHDIDLAR.....	40
Qodirov Tuyg'un Uzoqovich, Nabiyev Bexzod Shavkatovich	
SANOAT TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSIYA VA TEKNOLOGIK MODERNIZATSIYANING O'RNI	44
Boboqulov Sanjar Bahromqulovich	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI BAHOLASHNING USLUBIYOTI VA UNING SOLIQ TIZIMIDA QO'LLANILISHI	49
To'xtabayev Oybek Odilovich	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR.....	56
Ismailov Bobir Salomovich	
TIJORAT BANKLARI INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY JIHATLARI	62
Yangiboyev F.B.	
MINTAQAVIY IQTISODIY SALOHİYATDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	68
Turayev Og'abek Kaxramonovich	
XORIJIY MAMLAKATLARDA TO'QIMACHILIK KLASSTERLARINI RIVOJLANTIRISH TAJRIBASI.....	75
Yusupova Feruza Yo'ldoshevna	
BANK XIZMATLARI SIFATINI BOSHQARISHNING INTEGRATSION VA ADAPTIV MODEL.....	83
Ibroximov Ilxomjon Shavkatjon o'g'li	
QURILISH TASHKILOTLARI FAOLIYATINING MOLİYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLAR ASOSIDA BAHOLASH	89
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich	
ICHKI NAZORAT VA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDAGI XAVFLARNI BOSHQARISH	94
Islamova Nargiza Mirzaxidovna	
TURIZMNING MINTAQADA IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI	104
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSİYALARNI JALB QILISH ORQALI INVESTITSION JOZIBADORLIKNI OSHIRISHNING HOZIRGI KUNDAGI HOLATI TAHLILI	111
Begamov S.X.	
RETHINKING JOB CREATION: ONTOLOGICAL AND EPISTEMOLOGICAL FOUNDATIONS OF MACROECONOMIC EMPLOYMENT ANALYSIS.....	116
Zakhidov Azizbek Rustamovich	
HUDUDIY TURIZM KLASSTERLARINI SHAKLLANTIRISH VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	125
Ro'zimova Xusnora Mirzobek qizi	
SUG'URTACHILIK VA O'ZBEKISTONDA SUG'URTA SEKTORINING HOLATI.....	129
O'runboyeva Sotima Alisher qizi	
GO'SHT VA GO'SHT MAHSULOTLARINI SANOAT USULIDA QAYTA ISHLASHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBALARI.....	134
Kaydarova Sitara Suranbay qizi	
KORXONALAR QIYMATINI BAHOLASH VA BOZOR BAHOSINI SHAKLLANTIRISH METODOLOGIYASI.....	139
Abduraxmanov Sherzodbek Ravshanovich	
YASHIL IQTISODIYOT: EKOLOGIK BARQARORLIK VA IQTISODIY SAMARADORLIK UYG'UNLIGI.....	145
Jamalidinova Asalxon Saliyevna	
2025-YILDA O'ZBEKISTON UCHUN ENG YAXSHI 10 TA TRANSPORT TEKNOLOGIYALARI VA INNOVATSIYALARI	151
Mamasaliyeva Mukaddas Ibadullayevna, Beketov Timur Kazakbayevich	

MAHSULOT TANNARXINI ANIQLASHNING INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVLARI: AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TIZIMLAR QIYOSIY TAHLILI	155
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ	163
Хайдарова Ёркиной Аскар кизи	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING FISKAL VA INSTITUTSIONAL MEKANIZMLARI	170
Mamatova Nodira Mirzavaliyevna	
ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА И УСТОЙЧИВЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: ФОРМИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ МОДЕЛИ ПЕРЕХОДА ТЕПЛИЧНЫХ ХОЗЯЙСТВ ТАШКЕНТСКОЙ АГЛОМЕРАЦИИ НА СОЛНЕЧНЫЕ СИСТЕМЫ ЭНЕРГОСНАБЖЕНИЯ	178
Срождидинова Зарина Хайриiddиновна, Абдувалиева Зилола Абдуллаевна	
MAMLAKATIMIZDA QISHLOQ HUDUDLARIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	186
Yuldashova Nilufar Ziyabayevna	
RIVOJLANISHDA RAQOBAT EMAS, BALKI HAMKORLIKNING USTUVORLIGI: NAZARIY VA AMALIY TAHLIL	190
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich	
IJTIMOY HIMOYA QAMROVINI KENGAYTIRISH MEKANIZMLARI VA "QAMRAB OLINMAGAN O'RTA QATLAM" MUAMMOSI	196
Bafoev Farrux Jo'raqulovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA EKOLOGIK BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH	202
Shanazarova Gulyoraxon Baxtiyarovna	
O'ZBEKISTON STARTAP EKOTIZIMIDA INVESTITSIYA JALB QILISH JARAYONINING INSTITUTSIONAL MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH MEKANIZMLARI	208
Xoliqova Xurshidaxon Xayotjon qizi	
INNOVATSION IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH SHAROITIDA STARTAP EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI	214
Usmanov Gafurjon Shavkatovich	
QURILISHDA ISHLAB CHIQRISH VA SIFATNI BOSHQARISH TIZIMLARINING RIVOJLANISHI	220
Buriyev Xakim Toshimovich, Usmanov Ilxom Achilovich	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSION MUHITNI TAKOMILLASHTIRISHNING STRATEGIYALARI	225
Xolov Sherali Axrorboyevich	
2010-2024-YILLARDA O'ZBEKISTONDA TO'QIMACHILIKNI INVESTITSIYALASHNING EKONOMETRIK TAHLILI	229
Ashurov Shuhratbek Quddrat o'g'li	
TIJORAT BANKLARI MOLIVAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING ZAMONAVIY USULLARI	233
Sherbekova Kamola Norbekovna	
AHOLI MOLIVAVIY SAVODXONLIGI DARAJASI VA UNI BAHOLASHNING ILMIY-USLUBIY ASOSLARI	243
Abduvoxidov Akmal Abdulazizovich	
MARKAZIY BANK KURS SIYOSATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI	249
Saydullayev Nodirbek Narzullaevich	
O'ZBEKISTON MINTAQALARIDA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISH SALOHİYATI VA MUAMMOLARI	258
Raupov Shuxrat Soyibovich	
ЭКОТУРИЗМ В УЗБЕКИСТАНЕ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ	264
Абидова Дилфуза Игамбердиевна, Рахматуллаева Зулайхо Хасан кизи	
DIGITAL ECONOMY AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE: BUSINESS CHANGE IN THE REGIONS	270
Abdullayev Muzaffar Abdujabbarovich	

QISHLOQ XO'JALIK MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASHDA IOT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH.....	273
Mirzaev Dilshod Artikovich	
ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ СТАРТАП-ПРОЕКТОВ В ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА	279
Касимова Наргиза Сабитджановна	
YASHIL IQTISODIYOTNING NAZARIY ASOSLARI VA UNGA ILMIY YONDASHUVLAR.....	284
Ismoyilova Mahliyo Oybek qizi	
BOSHQARUVDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR (OLIIY TA'LIM MISOLIDA).....	289
Karievva Gulnora Abdullayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV MIJOZLARGA XIZMAT KO'RSATISHNING AMALDAGI HOLATI VA ASOSIY TENDENSIYALARI.....	295
Qurbonov Odilbek Ro'zmatovich	
O'ZBEKISTONDA SPORT FEDERATSIYALARI VA ASSOTSIATSIYALARINI SAMARALI BOSHQARISH TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISH YO'LLARI	302
Umed Farmonkulovich Radjabov	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA QARATILGAN IQTISODIY MEKANIZMNI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA ULARNING AMALIY AHAMIYATI	307
Mullayeva Mexrangiz Axtam qizi	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA)	313
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Muradova Nazira Raximjanovna	
RAQAMLI MARKETING VA ONLAYN PLATFORMALAR ORQALI EKOTURISTIK MAJMUALARNI OMMALASHTIRISH TRENDI	318
Xolmatova Parvina Asliddin qizi	
O'ZBEKISTONDA SOLIQ MA'MURCHILIGI STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI VA ULARNI YECHIMLAR	323
Normurzayev Umid Xolmurzayevich	
РАЗВИТИЕ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКОВСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА КАК ФАКТОР РЕГИОНАЛЬНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА.....	327
Бахтиёрров Худайберган Хамдам угли	
MAHALLIY BUDJETLARDA TRANSFERTLARGA QARAMLIK DARAJASINI BAHOLASH (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	335
Xudoyqulov Hamidjon Abdullayevich	
QORAQALPOG'ISTON QISHLOQ XO'JALIGIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHNI BOSHQARISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI.....	342
Tajibaev Berdax Asqarbay uli	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INNOVATSION JARAYONLARNI JADALLASHTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	347
Ashurova Maftuna Ortiq qizi	
STRATEGIC DIRECTIONS FOR INCREASING CAPITAL EFFICIENCY OF COMMERCIAL BANKS: DIGITALIZATION AND RISK MANAGEMENT INTEGRATION	352
Sadullaeva Mokhinur Aziz kizi	
TECHNOLOGY MANAGEMENT AND SME INTERNATIONALIZATION: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW	358
Abduxafizova Madinabonu Mirabbos qizi	
TA'LIM SIFATINI BAHOLASH MEZONLARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI.....	363
Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich	
SMART UNIVERSITET KONSEPSIYASI ASOSIDA REYTING VA RAQOBATBARDOSHLIKNI INTEGRAL BOSHQARISH	371
Xudoyqulov Husen Ahadovich	

BUXGALTERIYA HISOBINING MILLIY VA XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIVAVIY HISOBOT 1-SHAKLINING QIYOSIY TAHLILI	379
Shodiyev Murodjon Bakirovich	
SUG'URTA BOZORINING RAQAMLI RIVOJLANISHIDA NAZARIY QARASHLAR	384
G'oziyeva Aziza Abdusalomovna	
MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA INNOVATSION LOYIHALAR SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI	389
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
MAHALLIY BUDJETLAR DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI	397
P.SH.Usmonov	
СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОВ ИНВЕСТИЦИОННОГО АНАЛИЗА ДЛЯ ОЦЕНКИ ДОХОДНОСТИ АКЦИЙ УЗБЕКСКИХ ЭМИТЕНТОВ.....	401
Ирмухамедова Муслима Дилшодовна	
KORXONA VA TASHKILOTLARDA INSON KAPITALIDAN SAMARALI FOYDALANISHDA KORPORATIV MADANIYAT, AXLOQIY-RUHIY VA MA'NAVIY MUHITNING O'RNI	407
Suyunov Dilmurod Xolmurodovich, Qodirov Tuyg'un Uzoqovich	
ELEKTRON PULLARNING MOHIYATI VA ULARNING MILLIY TO'LOV TIZIMIDAGI ROLI.....	416
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA UY XO'JALIKLARINING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI KENGAYTIRISH.....	423
Eshbaeva Shahnoza Faxriddinovna	
APPLICATION OF EXTREME MODELS IN ASSESSING THE ECONOMIC POTENTIAL OF AN ENTERPRISE	428
Musayeva Shoira Azimovna	
SOLIQ MA'MURCHILIGIDA XORIJIY TAJRIBA HAMDA UNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH SAMARADORLIGI.....	435
Bozorova Ozoda Raximovna	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATI IMIJINI OSHIRISHDAGI MUAMMOLARNI HAL ETISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI: QIYOSIY TAHLIL.....	439
Bekmurodov Navruz Ergashevich	
TA'LIM XIZMATLARI SOHASIDA YARATILGAN YALPI QO'SHILGAN QIYMAT DINAMIKASI VA UNI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	449
O'rinov Komiljon Kozimovich	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHNING MINTAQAVIY OMILLARI.....	453
Salomat Norova	
QURILISH MATERIALLARI BOZORI VA UNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	459
Usubjonov Zaxriddin Vasliddin o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKSPORT OPERATSIYALARINI SUG'URTA QILISHNI RIVOJLANTIRISH.....	465
Xalikov R. B.	
BIZNES JARAYONLAR AUTSORSINGINI OPTIMALLASHTIRISH USULLARI TAHLILI	472
Uzaqov Ortik Shaymardanovich	
DAVLAT MOLIVAVIY BOSHQARUVI SAMARADORLIGINING IJTIMOY ADOLATGA TA'SIRINING PEFA VA CEQ METODOLOGIYALARI ORQALI TAHLILI	477
Zokirjonov Muhammadsodiq Ravshanbek o'g'li	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ICHKI AUDIT XIZMATINI TASHKIL QILISHNING XORIJ TAJRIBASI	485
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich	
MINTAQADA IJTIMOY HIMOYA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH.....	491
Saparov Ismat Chorshanbiyevich	
MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANISHDA EKOLOGIK INNOVATSIYALARNI QO'LLAB-QUVVATLASH YO'NALISHLARI	495
Ismatov Sharofiddin Asatulloevich	

THE ESSENCE OF THE OPTIMAL COST STRATEGY	500
Sodiqov Mirakhror Abbos ugli	
TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA TOG'-KURORT ZONALARINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY JIHATLARI (CHORVOQ ERKIN TURISTIK ZONASI MISOLIDA)	504
Shomurodova Shahnoza G'ayratovna	
ICHKI AUDIT SIFATI VA SAMARADORLIGI TUSHUNCHALARINING IQTISODIY MAZMUNI HAMDA ULARNING O'ZARO BOG'LIQLIGI	509
Ergashev Olloyor Furqat o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARI FAOLIYATINI SOLIQQA TORTISH VA UNI HISOBINI YURITISH.....	517
Abdullayev Abdurauf	
TIJORAT BANKLARINING RISKLARINI BAHOLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR.....	522
Kudaybergenova Guzal Kuanishbayevna	
TIJORAT BANKLARIDA KORRUPSIYAVIY-KOMPLAENS MUAMMOLARI: TAHLIL VA YECHIMLAR.....	527
Yunusov Baxtiyor Shavkatovich	
MAISHIY XIZMAT KO'RSATISHNING SIFAT NAZORATINI HAMDA TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	532
Meliyev X.T.	
ОЦЕНКА КАЧЕСТВА СЕРВИСА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ОПРОСА.....	541
Усманова Азиза Баходировна	
RAQAMLI BANK XIZMATLARI ORQALI MOLIVAVIY INKLYUZIVLIKNI KENGAYTIRISH.....	545
Azlarova Mushtariybegim Abror qizi	
QURILISH KORXONALARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYALARNING AHAMIYATI	550
Egamon Raxmatillo Mirolimovich, Bobobekov Davron Gafurovich	
FINANCIAL MARKET PARTICIPANTS: A CLASSIFICATION BY ROLE AND RESPONSIBILITY.....	553
Khotamkulova Madina	
ФОРМИРОВАНИЕ «ТУРИСТИЧЕСКОЙ МАХАЛЛИ» КАК ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО МЕХАНИЗМА РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ В СФЕРЕ ГОСТЕВЫХ ДОМОВ УЗБЕКИСТАНА	559
Иргашева Нигина Салохиддиновна	
BANKLARDA KREDIT GAROVI BILAN ISHLASHNING XORIJ ILG'OR TAJRIBASI VA UNDAN O'ZBEKISTON BANKLARI AMALIYOTIDA FOYDALANISH ISTIQBOLLARI.....	567
Sh. Saidov	
MILLIY UGLEROD SAVDOSI TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	573
Islamov Shoxzod Shuxrat o'g'li	
THE NECESSITY OF CREATING A BUSINESS ENVIRONMENT AND ITS ROLE AND SIGNIFICANCE IN THE NATIONAL ECONOMY	582
Amanov Davron Ravshan ugli	
SUV RESURLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLASHTIRISH SAMARADORLIGI	588
Saidov Muhammadali Hakimovich, Mahammatov Hoshim, Esanbekov Diyorbek	
ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА БАНКОВ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН В СООТВЕТСТВИИ С МСФО И ПРИНЦИПАМИ ESG	595
Насирдинов Шарифджон Изатуллоевич	
ОЦЕНКА ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭЛЕКТРОБУСА.....	600
Мухитдинов Акмал Анварович, Касимов Омил Камалович, Саидов Азамат Илхом угли	
XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA DUKKAKLI DON MAHSULOTLARINI YETISHTIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH YO'NALISHLARI (HINDISTON TAJRIBASI MISOLIDA).....	608
Mirsayd Xudaybergenov	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLINING FAROVONLIGI VA DAROMAD MANBALARINI STATISTIK TAHLILI	612
Mamatkulov Baxtiyor Xalmuradovich	

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI RIVOJLANTIRISH VA BOSHQARUV MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	618
Muxamedjanova Maxfuza Baxodir qizi	
MOLIYAVIY AKTIVLARNING IQTISODIY MOHIYATI, MAZMUNI HAMDA KLASSIFIKATSIYASI.....	627
Odiljonova Oybarchin Fayzullo qizi	
XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ORQALI MAMLAKATIMIZ LOYIHALARINI AMALGA OSHIRISH TARTIBI TAHLILI.....	631
Rasulova Dilfuza Valiyevna	
HUDUDNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY SALOHİYATNING O'RNİ	636
Avazbek Xalbekov	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SABZAVOTCHILIK TARMOG'INING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	642
Sobir Xasanov	
IMPACT OF REGIONAL INFRASTRUCTURE AND NATURAL RESOURCE UTILIZATION ON THE DEVELOPMENT OF ECOLOGICAL TOURISM (A DISTRICT-LEVEL ANALYSIS OF THE SAMARKAND REGION, UZBEKISTAN)	650
Toyirova Shohista Bobobekovna	
INNOVASION IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIY-IQTISODIY OMILLARI	657
Talapova Nargiza Baxriddinovna	
BOZOR BEQARORLIGI SHAROITIDA BANK OBRO'SINI STRATEGIK RESURS SIFATIDA BARQARORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	661
Yuldasheva Kamola Qosimjonovna, Ziyaeva Muhtasar Mansurdjanovna	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT PENSIYA TIZIMINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH MASALALARI	667
Pardayev Farrux Muzaffarovich	
RAQAMLI TRANSFORMASIYA SHAROITIDA MENEJERLARNING RAQAMLI KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH.....	671
Sharipova Zulfiya Shokirjonovna	
FUQAROLAR ISHTIROKIGA ASOSLANGAN TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISH TIZIMI VA UNING IJTIMOIY-IQTISODIY AHAMIYATI	677
Shukurova Parizod, Soatova Nodira Boboxonovna	

FUQAROLAR ISHTIROKIGA ASOSLANGAN TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISH TIZIMI VA UNING IJTIMOIIY-IQTISODIY AHAMIYATI

Shukurova Parizod

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti DMXM-15 2-bosqich magistranti

E-mail: safaraovaparizod05@gmail.com

Soatova Nodira Boboxonovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti

E-mail: nodirasoatova1979@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada fuqarolar ishtirokidagi “tashabbusli budjet” tushunchasi, uning iqtisodiy mohiyati hamda davlat moliyasini boshqarish tizimidagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, tashabbusli budjetlashtirishning xalqaro tajribasi, jumladan Braziliya, Yevropa va boshqa mamlakatlarda qo'llanilishi ko'rib chiqilgan. O'zbekistonda “Ochiq budjet” platformasi orqali amalga oshirilayotgan tashabbusli budjet loyihalarining natijalari tahlil qilinib, fuqarolar faolligi, budjet mablag'laridan samarali foydalanish hamda jamoatchilik nazoratini kuchaytirishdagi roli yoritilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, tashabbusli budjetlashtirish davlat va jamiyat o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash, hududiy ijtimoiy muammolarni aniqlash va ularni hal etishda samarali mexanizm sifatida xizmat qilishi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: tashabbusli budjet, participatory budgeting, fuqarolar ishtiroki, mahalliy budjet, ochiq budjet, jamoatchilik nazorati, davlat moliyasi, hududiy rivojlanish, elektron ovoz berish, ijtimoiy loyihalar.

Abstract. This article analyzes the concept of participatory budgeting, its economic essence, and its importance in the system of public finance management. The study also examines international experience in participatory budgeting, including its implementation in Brazil, European countries, and other regions. The results of participatory budgeting projects implemented in Uzbekistan through the “Open Budget” platform are analyzed, highlighting their role in increasing civic engagement, improving the efficiency of budget fund allocation, and strengthening public oversight. The findings demonstrate that participatory budgeting serves as an effective mechanism for strengthening cooperation between the state and society, identifying regional socio-economic problems, and facilitating their resolution.

Key words: participatory budgeting, citizen participation, local budget, open budget, public oversight, public finance, regional development, electronic voting, social projects.

Аннотация. В данной статье проанализировано понятие «инициативное бюджетирование», его экономическая сущность и значение в системе управления государственными финансами. Также рассмотрен международный опыт инициативного бюджетирования, в том числе практика его применения в Бразилии, странах Европы и других государствах. Проанализированы результаты проектов инициативного бюджетирования, реализуемых в Узбекистане через платформу «Открытый бюджет», а также раскрыта их роль в повышении гражданской активности, эффективном использовании бюджетных средств и усилении общественного контроля. По результатам исследования обосновано, что инициативное бюджетирование служит эффективным механизмом укрепления сотрудничества между государством и обществом, выявления и решения социально-экономических проблем на региональном уровне.

Ключевые слова: инициативное бюджетирование, participatory budgeting, участие граждан, местный бюджет, открытый бюджет, общественный контроль, государственные финансы, региональное развитие, электронное голосование, социальные проекты.

KIRISH

XXI asrda davlat boshqaruvi tizimida jamoatchilik ishtirokini kengaytirish, fuqarolarning ijtimoiy hayotdagi faolligini oshirish hamda ularni qaror qabul qilish jarayonlariga jalb etish global tendensiyaga aylanib bormoqda. Ushbu yo'nalishdagi muhim mexanizmlardan biri — tashabbusli budjet tizimidir.

“Tashabbusli budget” — fuqarolar tomonidan taklif etilgan loyihalarni davlat budgeti mablag‘lari hisobidan moliyalashtirish imkonini beruvchi, ishtirokchilik tamoyillariga asoslangan budget mexanizmi hisoblanadi. Ushbu tizimda aholi o‘z hududida mavjud muammolarni aniqlaydi, loyiha taklif etadi, ular bo‘yicha ovoz beradi hamda loyihalarning amalga oshirilish jarayonida ishtirok etadi.

Mazkur jarayon quyidagi tamoyillar asosida amalga oshiriladi:

- jamoatchilik ishtiroki;
- ochiqlik va shaffoflik;
- mahalliy darajadagi muammolarni hal etishga yo‘naltirilganlik.

O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar doirasida aholi va mahalliy hokimiyat organlari o‘rtasida fikr-mulohazalar almashish mexanizmlarini rivojlantirish hamda konstruktiv muloqot uchun samarali platformalarni shakllantirishga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Bu jarayon fuqarolarni budget mablag‘larini taqsimlash jarayoniga jalb etish va fuqarolik jamiyati institutlari ishtirokini kengaytirishga xizmat qilmoqda.

Tashabbusli budgetlashtirish davlat moliyasi tizimi bilan bevosita bog‘liq bo‘lib, ko‘plab mamlakatlarda mintaqaviy moliyaviy siyosatning muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida qaraladi. Ushbu mexanizm fuqarolar manfaatlarini hisobga olish hamda jamoatchilik nazoratini kuchaytirish orqali budget mablag‘laridan foydalanish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, aholi o‘z mahallalari, aholi punktlari va tumanlarida mavjud ijtimoiy muammolarni hal etish bo‘yicha platforma orqali faol takliflar ilgari surmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tashabbusli budgetlashtirish masalasi xalqaro va mahalliy olimlar tomonidan keng o‘rganilgan. Mazkur konsepsiya ilk bor 1989-yilda Braziliyaning Porto-Alegre shahrida joriy etilgan bo‘lib, keyinchalik dunyoning ko‘plab mamlakatlarida qo‘llanila boshladi.

Xorijiy tadqiqotchilardan G. Avritzer, B. Wampler va Y. Sintomer tashabbusli budgetlashtirishning demokratik boshqaruv tizimidagi rolini o‘rganib, uning fuqarolarni qaror qabul qilish jarayonlariga jalb etishdagi ahamiyatini asoslab berganlar. Ularning fikricha, mazkur mexanizm mahalliy boshqaruv organlari faoliyatining shaffofligini oshiradi hamda budget mablag‘laridan samarali foydalanishga xizmat qiladi.

Rossiyalik olimlar A. Shulga, N. Vagin va O. Gavrilova tashabbusli budgetlashtirishni hududiy rivojlanish va mahalliy boshqaruv tizimini takomillashtirishning muhim instrumenti sifatida baholaydilar. Ularning tadqiqotlarida fuqarolar tashabbuslari asosida amalga oshiriladigan loyihalar mahalliy infratuzilmani rivojlantirishga ijobiy ta‘sir ko‘rsatishi ta‘kidlangan.

O‘zbekistonda ham tashabbusli budget tizimi so‘nggi yillarda faol rivojlanmoqda. Mahalliy tadqiqotchilar tomonidan “Ochiq budget” portali orqali fuqarolarni budget jarayonlariga jalb qilish, budget shaffofligini oshirish hamda hududiy muammolarni hal etish masalalari ilmiy jihatdan o‘rganilmoqda. Shu nuqtai nazardan, tashabbusli budgetlashtirish davlat moliyasi tizimini modernizatsiya qilish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirishda muhim vosita sifatida qaralmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda tashabbusli budgetlashtirish tizimining iqtisodiy mohiyati, uning davlat moliyasini boshqarishdagi o‘rni hamda fuqarolar ishtirokini ta‘minlashdagi ahamiyatini aniqlash maqsadida umumilmiy va maxsus tadqiqot metodlaridan kompleks tarzda foydalanildi.

Tadqiqotning nazariy asosini davlat moliyasi, mahalliy boshqaruv va jamoatchilik ishtirokiga oid ilmiy yondashuvlar tashkil etadi. Nazariy tahlil jarayonida ilmiy abstraksiya, analiz va sintez, induksiya va deduksiya, tizimli hamda qiyosiy tahlil metodlari qo‘llanildi. Ushbu metodlar yordamida tashabbusli budgetlashtirish tizimining mazmuni, uning demokratik boshqaruv tizimidagi roli hamda budget mablag‘larini taqsimlash jarayonidagi ahamiyati o‘rganildi.

Tadqiqotning empirik qismida statistik va iqtisodiy tahlil usullaridan foydalanildi. Jumladan, deskriptiv statistik tahlil, taqqoslama tahlil, dinamik qatorlar tahlili hamda korrelyatsion tahlil metodlari qo‘llanildi. Ushbu metodlar orqali “Ochiq budget” axborot portali ma‘lumotlari asosida fuqarolar tomonidan ilgari surilgan loyihalar soni, berilgan ovozlar miqdori, g‘olib loyihalar hamda ajratilgan mablag‘lar hajmi hududlar kesimida tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tashabbusli budgetlashtirish — bu budget xarajatlari smetasini shakllantirishning moliyaviy vositasi bo‘lib, u mablag‘larni ijtimoiy ahamiyatga ega muammolarni hal etishga yo‘naltirish imkonini beradi. Ushbu mexanizm mintaq, tuman, shahar yoki mahalla aholisi ehtiyojlari hamda ijtimoiy ustuvorliklarini aks ettiradi.

Shu bilan birga, budget mablag‘larining muayyan qismini sarflash bo‘yicha tashabbuslarni ilgari surish orqali mahalla aholisining mahalliy o‘zini o‘zi boshqarish jarayonida bevosita ishtirok etishi ham nazarda tutiladi.

Mahalliy budget tashabbuslari uchun ovoz berish jarayonida fuqarolar ijtimoiy muammolarni hal etishga qaratilgan loyihalarni tanlashda faol qatnashadilar. Ushbu mexanizm fuqarolarga budget mablag'larini taqsimlashda ustuvor yo'nalishlarni belgilash va ularni ijtimoiy ahamiyatga ega masalalarni hal etishga yo'naltirish imkonini beradi.

So'nggi o'n yilliklarda tashabbusli budgetlashtirishga bo'lgan qiziqish jahon amaliyotida sezilarli darajada ortdi. Tashabbusli budgetlashtirishning xalqaro tajribasida quyidagi asosiy modellardan foydalaniladi:

- Participatory budgeting yoki Porto-Alegre modeli (Braziliya). Bu tashabbusli budgetlashtirish tarixidagi ilk yirik tajriba bo'lib, 1989-yilda joriy etilgan.

- Ijtimoiy investitsiya fondlari (Social Investment Fund — SIF). Ushbu modelda moliyaviy loyihalar tanlov asosida taqsimlanadi.

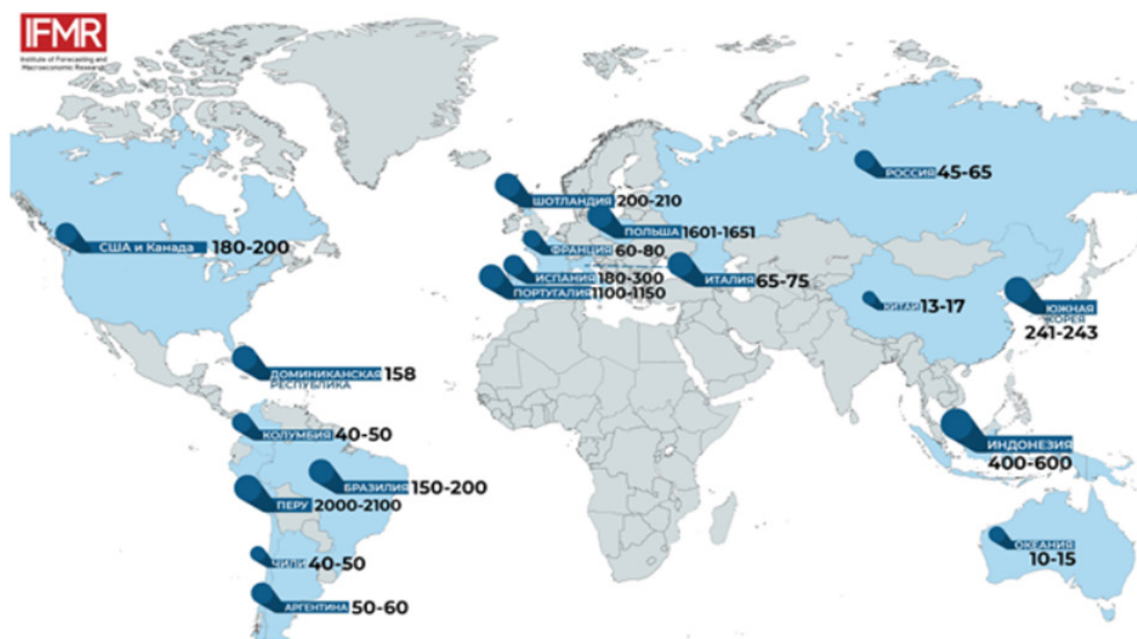
- Community Driven Development (CDD) — mahalliy hamjamiyatlar tashabbusi asosida rivojlanish loyihalari. Bunday loyihalar ko'pincha donor tashkilotlar (jumladan, BMT agentliklari va boshqa xalqaro tashkilotlar) tomonidan moliyalashtirilib, loyihalar ishtirokchilar o'rtasida qashshoqlik darajasi, hududning uzoqligi va boshqa mezonlar asosida taqsimlanadi. SIF turidagi loyihalar dastlab 1989-yilda Boliviya amalga oshirilgan bo'lib, keyinchalik Lotin Amerikasi, Afrika, Sharqiy Yevropa va Markaziy Osiyo mamlakatlarida ham keng qo'llanila boshladi.

- Community-Led Local Development (CLLD) — mahalliy hamjamiyatlar tomonidan boshqariladigan rivojlanish loyihalari bo'lib, Yevropa Ittifoqi institutsional dasturlari orqali amalga oshiriladi.

- Aralash amaliyotlar — turli mexanizmlarning kombinatsiyasiga asoslangan loyihalar (masalan, Qirg'izistonda amalga oshirilgan qishloq taraqqiyoti loyihalari).

Tashabbusli budgetlashtirish loyihalari bugungi kunda dunyoning ko'plab mamlakatlarida keng qo'llanilmoqda. Dastlabki loyihalardan biri Braziliyaning Porto-Alegre shahrida amalga oshirilgan bo'lib, keyinchalik ushbu tajriba Lotin Amerikasi, Osiyo, Afrika va Shimoliy Amerika mamlakatlarida ham keng tarqaldi (1-rasm).

2005-yilga kelib tashabbusli budgetlashtirish amaliyoti dunyoning 40 dan ortiq mamlakatlarida joriy etilgan.

1-rasm. Dunyoda tashabbuskor budget loyihalarini tarqatish¹

Yevropada tashabbusli budgetlashtirish ilk bor 2001-yilda Italiya, Ispaniya va Fransiya davlatlarining mahalliy o'zini o'zi boshqarish organlari tomonidan joriy etilgan. 2014-yilga kelib Parij shahri Yevropadagi eng yirik tashabbusli budget moliyalashtirish dasturlaridan biriga aylandi. 2008-yilda Portugaliyaning Lissabon shahrida elektron ovoz berish asosida butun shahar miqyosida tashabbusli budgetlashtirish mexanizmi joriy etildi. 2019-yilda esa barqaror rivojlanishni moliyalashtirishga qaratilgan "yashil tashabbusli budgetlashtirish" amaliyoti yo'lga qo'yildi.

AQShda tashabbusli budgetlashtirish amaliyoti 2013–2015-yillarda faol rivojlandi. Ushbu jarayon Nyu-York shahrida 2011-yildan, Chikago shahrida esa 2009-yildan boshlab joriy etilgan.

¹ World bank, Participatory budgeting ma'lumotlariga ko'ra ishlab chiqilgan.

Xitoyda ham tashabbusli budjetlashtirishning yirik tajribalaridan biri amalga oshirilgan. Jumladan, Chengdu shahrida infratuzilma, qishloq xo'jaligi, biznes va madaniyat sohalarini rivojlantirishga qaratilgan 50 mingdan ortiq loyiha ma'qullangan.

Tashabbusli budjetlashtirish doirasida loyihalarni monitoring qilish bo'yicha jamoatchilik harakatlarining muvaffaqiyatli misollari ham mavjud. Masalan, Malavida "Sifatli asosiy ta'lim uchun fuqarolik jamiyati koalitsiyasi" maktab budjetlari monitoringi bo'yicha ma'lumotlarni to'plash, davlat maktablaridagi xizmatlar sifati bilan bog'liq muammolarni aniqlash hamda budjet mablag'larining taqdim etilishi va o'zlashtirilishi jarayonlari bo'yicha jamoatchilik fikrini shakllantirish bilan shug'ullanadi.

Filippinda esa aholi yo'l infratuzilmasini rivojlantirishga qaratilgan ijtimoiy loyihalar boshqaruvida faol ishtirok etib, hisobotlardagi nomuvofiqliklarni aniqlash hamda ajratilgan mablag'lardan maqsadli foydalanilishini ta'minlash jarayonida muhim rol o'ynamoqda. Shu bilan birga, loyiha benefitsiarlarini monitoring jarayonlariga jalb etish orqali budjet mablag'larining samarali ishlatilishiga erishilmoqda.

Xalqaro tajribaga asosanib ta'kidlash mumkinki, tashabbusli budjetlashtirish davlat boshqaruvi tizimining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, ko'plab mamlakatlarda markaziy va mintaqaviy darajadagi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish dasturlarining tarkibiy qismiga aylangan.

Tashabbusli budjetlashtirish fuqarolarni davlat boshqaruvi jarayonlariga faol jalb qilish orqali nafaqat resurslarni yanada samarali taqsimlashni, balki jamiyatda ijtimoiy hamjihatlik va o'zaro ishonchni mustahkamlashga ham xizmat qiladi.

2024-yilda "Tashabbusli budjet" jarayoni doirasida 20 milliondan ortiq ovoz berilib, minglab loyihalar ilgari surildi. Bu esa aholining ushbu jarayonga bo'lgan qiziqishi va faolligi yuqori ekanligini ko'rsatadi. Shuningdek, ushbu jarayon hududlar o'rtasidagi iqtisodiy farqlarni hamda aholining turli sohalariga bo'lgan ehtiyojlarini aniqlash va ularni chuqurroq tahlil qilish imkonini yaratdi.

2-jadval. Fuqarolar ishtirokidagi tashabbusli byudjetlashtirish loyihalari²

№	Loyiha nomi	Tashabbuslar	Yil	Ajratilgan mablag'
1.	Mening bog'cham	451	2024	397,6 mlrd.so'm
2.	Mening bog'im	789	2024	52,0 mlrd.so'm
3.	Mening yo'lim	10 317	2023	412,4 mlrd.so'm
4.	Mening yo'lim	9 212	2022	272,7 mlrd.. so'm

2025-yil boshida "Ochiq budjet" axborot portalida "Mening maktabim" loyihasi o'tkazilishi rejalashtirilgan. "O'zbekiston-2030" strategiyasining "Yoshlar va biznesni qo'llab-quvvatlash yili" doirasida amalga oshiriladigan Davlat dasturiga muvofiq, joriy yilda tanlab olingan 14 ta tuman hududidagi 612 ta maktabda sinov tariqasida "Mening maktabim" loyihasi amalga oshiriladi.

Tashabbusli budjet jarayoni aholining davlat budjeti mablag'larini taqsimlashdagi ishtirokini oshirishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, ayrim sohalariga yetarli darajada e'tibor qaratilmagan holatlar ham uchrab, bu jarayonni yanada takomillashtirish hamda aholining turli ehtiyojlarini yanada to'liq qamrab olish uchun qo'shimcha chora-tadbirlar ko'rish zarurligini ko'rsatadi.

O'zbekistonda tashabbusli budjetlashtirish tizimining joriy etilishi fuqarolarning davlat boshqaruvi jarayonlaridagi faolligini oshirishga xizmat qilmoqda. Elektron platformalar va onlayn ovoz berish tizimlari jarayonning ochiqligi va shaffofligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, qishloq hududlarida ishtirok darajasining nisbatan pastligi hamda texnik savodxonlikning yetarli emasligi kabi omillarni bartaraf etish uchun qo'shimcha chora-tadbirlarni amalga oshirish muhimdir.

Kelgusida ushbu tizimni yanada rivojlantirish, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish va fuqarolar ishtirokini oshirish orqali mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish jarayonlarini jadallashtirish mumkin. Bu esa aholining ehtiyojlarini yanada chuqurroq qondirish hamda davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tashabbusli budjetlashtirish fuqarolarning davlat boshqaruvida faol ishtirokini ta'minlovchi muhim mexanizmlardan biri hisoblanadi. Ushbu tizim orqali mahalliy darajadagi muammolar aniqlanib, budjet mablag'lari aholining ehtiyojlariga mos ravishda taqsimlanadi.

² Openbudget.uz saytidan olingan ma'lumotlar asosida muallif tomonidan tuzilgan.

O'zbekistonda tashabbusli budget tizimining joriy etilishi natijasida fuqarolar tomonidan minglab loyihalar ilgari surilib, infratuzilma, ta'lim, ekologiya hamda ijtimoiy sohalarida muhim o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayon davlat moliyasining ochiqqligi va shaffofligini oshirish hamda jamoatchilik nazoratini kuchaytirishga xizmat qilmoqda.

O'tkazilgan tadqiqotlar asosida quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

1. Tashabbusli budget loyihalarini amalga oshirish jarayonida fuqarolar uchun axborot-tushuntirish ishlarini yanada kengaytirish zarur.

2. Qishloq hududlarida aholi ishtirokini oshirish maqsadida raqamli savodxonlikni rivojlantirish va texnik infratuzilmani yaxshilash lozim.

3. Loyihalar monitoringi hamda natijalarini baholash jarayonlariga jamoatchilik tashkilotlari va mustaqil ekspertlarni jalb qilish maqsadga muvofiq.

4. Ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan ta'lim, ekologiya va sog'liqni saqlash sohalariga yo'naltirilgan loyihalarni qo'llab-quvvatlashni kengaytirish zarur.

5. "Ochiq budget" platformasini yanada takomillashtirib, sun'iy intellekt hamda raqamli tahlil texnologiyalaridan foydalanish orqali jarayon samaradorligini oshirish mumkin.

Umuman olganda, tashabbusli budgetlashtirish tizimi fuqarolik jamiyatini rivojlantirish, davlat va jamiyat o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash hamda hududiy ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni hal etishda muhim instrumentlardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Avritzer L. Participatory Institutions in Democratic Brazil. – Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2009. – 208 p.
2. Wampler B., Avritzer L. Participatory Budgeting in Brazil: Contestation, Cooperation and Accountability. – University Park: Pennsylvania State University Press, 2004. – 304 p.
3. Sintomer Y., Herzberg C., Röcke A. Participatory Budgeting Worldwide. – Bonn: Dialog Global, 2012. – 93 p.
4. Shah A. Participatory Budgeting. Public Sector Governance and Accountability Series. – Washington, DC: World Bank, 2007. – 271 p.
5. Вагин Н. В. Инициативное бюджетирование: теория и практика. – Москва: Финансы и статистика, 2018. – 256 с.
6. Шульга А. Ю. Партиципаторное бюджетирование как инструмент развития местного самоуправления // Финансы и кредит. – 2017. – № 12. – С. 45–56.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ochiq budget" tizimini rivojlantirishga oid qarorlari va normativ-huquqiy hujjatlari. – Toshkent, 2021–2024.
8. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. "Ochiq budget" axborot portali materiallari. – Elektron resurs. – URL: <https://openbudget.uz> (murojaat qilingan sana: 2026).
9. O'zbekiston – 2030 strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Strategik islohotlar agentligi, 2023.
10. World Bank. Participatory Budgeting Toolkit. – Washington, DC: World Bank, 2020.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
